

Розділ перший

БАТЬКОВІ ПТАХИ

1

Скільки Адам себе пам'ятав, батька завжди супроводжували птахи. Вдома взагалі було багато тварин: якісь приблудні пси, коти, — батько збирав їх по всьому місту, селив у великих клітках на подвір'ї. Потім за допомогою одного зі своїх пахолків завантажував ті клітки на воза, їхав за місто, а надвечір повертався вже із порожніми, втомлений і похмурий.

Деякі собаки теж поверталися, за три-чотири дні чи за тиждень, і тоді батько похмурнів іще дужче і виїжджав із ними на довший термін.

А раз на рік — у переддень осінніх дідів*, — він збирав тільки собак і повертався швидше, але був напевно злий. Зазвичай це ставалося за тижні півтора до того, як батькові треба було йти до райців. Кожному він ніс тоді в дарунок нові, м'які рукавички.

Адам лише згодом усвідомив, що шили їх із собачої шкури.

* Для того, щоб читачі могли освіжити в пам'яті деякі слова та поняття, ми додали наприкінці книжки словничок. Слова зі словничка, коли вони вперше з'являються у книзі, позначені котячою лапкою — такі часто лишали на давніх фоліантах коти, які вирішували допомогти ченцям-переписникам прикрасити рукопис.

Були й інші тварини: двоє сумирних коників у стайні, кізка і завжди знервовані курки. А ще на поля навідувалися олені, й одної дуже лютої зими біля гостинця розбишакувала зграя вовків.

Для малого Адася все це було звичне. Дім стояв за мурами, і це мало свої переваги. Наприклад, Адаць міг вислизнути вночі з вікна і разом із друзями — веснянкуватим Томеком і капловухим Йоганом — засісти на гілках осокора. Той височезний осокір ріс просто на подвір'ї, його ще мамин прадід посадив, і, як видертися на верховіття, здавалось, можеш роздивитися весь світ.

Але того літа Адаць сподівався вгледіти лише дальній берег Боліни. Сусіди казали, що бачили там ведмедицю з ведмежатами. Адаць потай намірявся відманити одне і лишити собі. На подвір'ї вистачило б місця — і батько, може, не забрав би ведмежа разом із собаками й котами. А ще воно відлякувало б вовків і стало б Адасю справжнім другом.

Утім, сусіди не поділяли його захоплення дикими звірами. Час від часу хтось із передмість жалівся, мовляв, знову зникла курка і корова не дає молока.

Інколи обвинувачували котрусь жінку у відьмовстві. Інколи доходило і до страти.

Адаць на страти не ходив, але спостерігав за ними з вікна: як вели звинувачену (зазвичай на відьму геть не схожу) і як летіли над натовпом круки, завжди лише двоє.

Батькові птахи.

Хоч батько їх ніколи не підгодував, переважно навіть уваги на них не звертав, круки жили на прадідовому осокорі. Вони полювали на щурів, а коли були в доброму гуморі, вигукували деякі слова. Переважно — непристойні.

Якщо батько виїжджав на роботу, круки летіли за ним. І першими поверталися додому, тож мати — як іще була жива — завжди знала, коли слід виїмати вечерю з пічки.

2

Зараз круки летіли над возом. Щоб побачити їх — чорні цятки у порожньому бляклому небі, — Адам раз по раз викручував шию. Арбалета він тоді спрямовував униз, але загалом намагався з рук не випускати.

Батько на те тільки хмикав і розглажував пальцями сиві-сивезні вуса. Ніяк не коментував. Стежив з-під свого червоного капелюха за дорогою.

Обабіч гостинця стояв ліс — помаранчевий, жовтий, багрянний. Вітру не було, і пташки вже не співали — тільки в мертвій тиші, знай, порипували дерева.

Адам мимоволі прислухався до цього порипування. Сподівався почути стукіт копит по промерзлій землі, іржання коней. Батько сказав, що останні тижні на шляху до Штолень хазяїнує ватага горлорізів: налітають зненацька, нікого не милують. Затяті й зухвалі, сказав, наче вовчиська в люту зиму.

Так, власне, він і вмовив Адама на цю авантюру. «Ти ж не покинеш свого старого на поталу душогубам, ну».

Зараз Адам уже сподівався, що ті горлорізи не забаряться — і так порятують його від відповідей на батькові запитання. Горлорізи, однак, мали добру інтуїцію й не квапилися ризикувати життям. Не йшли, паскуди, на допомогу.

— Отже, — мовив батько, — саме цього і вчать у тій вашій Королівській академії? Що душі немає, а є саме лише тіло?

Він знову погладив вуса, хмикнув:

— Якби я знав, вклав би кошти розсудливіше. Віддав би тебе в учні до майстра Стробеля Старшого, в малярі. Чи оно в Лазарову друкарню до пана Єнджейовчика. Пальці

в тебе вправні та й грамоту знаєш, складав би літери в слова і завше мав би чесного таляра.

Він цмокнув на коней і легенько хльоснув віжками — так, для годиться, як інші спльовують на землю чи поправляють капелюха. Пальці в батька були великі, та й самі долоні теж — пензля чи друкарські літери такими тримати незручно. Інша річ — батіг, колесо або меч.

— Ти не зрозумів, — сказав Адам. Він уже злостував на себе за те, що повівся на провокацію. — Душа, вочевидь, існує — із цим сперечатися безглуздо.

— Ага.

— Але що саме ми вважаємо душею? Безтілесну субстанцію, легшу за повітря? І де ж вона захована в тілі? Сам прекрасно знаєш: немає такого органа. Кров — у серці й жилах, мозок — у черепі...

— І в тельбухах — гімну. Та що з того? Чи скажеш, людина складається переважно з гімна?.. А може, отам душа і перебуває? Чи взагалі — мандрує всім тілом і навіть поза ним: як перелякаєш, тікає в п'яти, як порадуєш — злітає на сьоме небо...

— Я радий, що за ці роки ти не втратив почуття гумору.

— Без нього було б важче жить із думкою, що мій син у тій славнозвісній Академії замість набратись мудрості — останні клепки погубив. Та, зрештою, ти ж повернувся просити в мене книжки. Значить, надія є.

Мовчи, сказав собі Адам. І як не готовий погоджуватися, хоч кивай. Тобі ж і справді потрібні ці його старезні фоліанти. Невідь звідки вони в батька: чи успадкував від вигаданого «вчителя», чи привіз із війни, на якій служив ландскнехтом. Але ти винен деканові Теофрасту, а фоліанти — єдиний спосіб виплутатися з халепи.

Тож мовчи і слухай.

— Це тому ти висунув ультиматум, щоб я супроводжував тебе до Штолень?

Батько похитав головою:

— «Ультиматум!» Ти і справді вчишся на медика? Не на одного із отих суддів-крючкодерів? Жодних ультиматумів, синку. Лише проста і чесна угода. Я віддам тобі «Травник, помічний для лікування хвороб тіла і душі», «Атлас» Безалія і, може, дозволю погортати «Смертей пойменування і різновиди...» А ти складеш мені компанію у цій виправі. Підстрахуєш рідного батька у непевний час, на дорогах, сповнених лихого люду. Зрештою, — додав він спокійно, — тобі це піде на користь: побачиш, як живе простий нарід. Тільки гляди ж, не розкажуй людям, що душі в них не існує.

— Та звісно ж, існує! Йисусові рани, хіба я колись заперечував? Питання в тому, що саме ми називаємо душею.

— Ану ж?..

— Інокентій Гізель переконливо доводить, що це залишкові вібрації ефіру. Якщо спростити, суть така: той ефір, що ми вдихаємо разом із повітрям, осідає в легенях тонкою плівкою. І накопичується там упродовж всього нашого життя. Він утримує в собі візерунок наших спогадів, емоцій, прагнень — найяскравіших, звісно. Після смерті ця плівка випаровується.

— Отако бере і робить пшик? Просто розчиняється в повітрі?

— Або потрапляє до душі, якщо вчасно підставити. Ну і треба, щоб загусла як слід, сам знаєш. Оті ваші просочені смолою шкіряні гостії, які даєте пожувати приреченим, — вони ж якраз для цього, хіба ні? Ще від часів центуріона Лонгина, який дав на списі по шматку козячої шкіри Господу нашому та двом розбійникам. Тільки Лонгин і гадки не мав, до чого це призведе, а ти і твої колеги — знаєте напевно.

Адам видихнув і додав навіщось, просто не міг уже стриматися:

— Знаєте про наслідки, але робите хибні висновки про причину явища.

Батько посунув свій крисатий капелюх, почухав чоло.

— Оце так, — сказав. — Ловко. Отже, ті залишкові вібрації ефіру — ще й загуслі, якщо пожувати гостію! — вони так просто не зникають?

— І навіть можуть — якщо прагнення до життя в покійного було достатньо потужним — перевтілитися в інше створіння. Звідси всі ці розмови про літавців, кобольдів, клябатерників. А коли гине наглою смертю відразу кілька душ — скажімо, в озері, — вони злипаються в єдину істоту. Так виникають дракони, василіски та інша нечисть. Потім убивають наступних людей і ростуть із кожною смертю.

— Ага, — сказав батько. — Ага.

І раптом зареготав, аж ліва кобилка здивовано озирнулася.

— Ну, Іродові прищі, — промовив нарешті. — Я заплатив грубі таляри за те, щоб мій син заперечував існування душі, а на додачу ще й вірив у різних кобольдів та василісків. І то не хлопцем малим — коли і слід у них вірити! Поважним, курва, чоловіком двадцяти, курва, трьох рочків. Ну, синку, бачу, ти вчасно повернувся. Поїздиш зі мною — то побачиш, як світ влаштований. А коли пощастить — на власному досвіді пересвідчишся, що душа існує.

— Зажди! Ми домовлялися на одну-єдину виправу! І що ти маєш на увазі під «коли пощастить»?! Ти казав, там тільки дрібний ремонт і все...

— У запрошенні зі Штолєнь приблизно про те і йшлося. Однак сам знаєш, як воно буває: життя сповнене спокус, а люди — слабкі й до тих спокус податливі. Поки приїдемо, нагрішати, а ми їх потім розгрішуй.

— Але, терня Господне, я не твій підмайстер! Ти розумієш, що ми їх ошукуємо?

Батько знову прицімокнув коням. Повернувся до Адама і сказав геть іншим, серйознішим тоном:

— Ти ж не суддя, ошукувати тебе не вчили. А от як медик напевно знаєш, що і до чого в людському тілі... ну,